

Uit de Bibliografie van Oostende (3)

Edgard Auguin, Plages belges

III D'Ostende à Blankenberghe (1899, 119 p., 47 pentek.)

Met de stoomtram reist Auguin van Oostende naar Blankenberghe. "Au revoir moulins d'Hazegras, parcs d'huîtres blondes ... Kursaal et Paradis". Voorbij Slijkens en Bredene ... "le clocher immobile entre les ailes de moulins en liesse ...". (Van Bredene als badplaats is er nog geen spraak. Dat duurt nog een tiental jaren.)

De Haan. Onze nieuwsgierige reiziger vraagt zich af waarop de etymologie daarvan steunt. Op de legendarische haan die hoog op de mast van de schipbreukelingen voor de reddingsboot de weg kraaide of op een uithangbord ?

Natuurvrienden moeten hier uitstappen en te voet naar Wenduine trekken om te genieten van het ruige duinenlandschap. In 1836 begon de Bruggeling Van De Walle hier in Klemskerke aanplantingen. (Dat was de wieg van de "bosjes" van De Haan. Die Theodoor Van de Walle-van Zuylen was de werkgever van Pieter Jan Gezelle die zijn tienjarige zoon Guido van uit de Brugse Rolweg eens meenam naar het bebossingswerk in de duinen. Een enthousiast bezoeker hier was Lenaart De Bo (1826-1885) - Deken De Bo van het Westvlaams Idioticon - die jarenlang enkele dagen vakantie kwam doorbrengen bij zijn oom Ignatius De Bo (1794-1867) die van 1832 tot aan zijn dood pastoor was in Klemskerke. Lenaart De Bo ging er herboriseren in de duinen of wandelen in de "lustwarande" en bezong in verzen het wonder van die "plantagie" met popel, abeel, els, eik, es, wilg, olm, berk, den Cf. J. De Smet, Meester Lenaart op Vakantie te Klemskerke, Biekorf, 1957, p. 10-15).

Tussen de witte duinkruinen enkele huisjes neergehurkt. Verder "l'enchantement calme de cette grande solitude". Helaas ! klaagt onze "groene" tcerist, die prachtige streek tussen Slijkens en Wenduine wordt bedreigd door rampzalige ontwerpen. Over enkele jaren krijgen we hier : "la tyrannie du bruyant, du rythmé, du périodique, du prévu, de l'artificiel, du rectiligne ...". Dat wordt heiligschennis want hier vind je "la vivifiante simplicité du silence, de la lumière, de l'étendue, de l'harmonie des choses ..."

Die geliefde duinen beschrijft Auguin met het scherpe oog, het warm gevoel, de levendige verbeelding en het indringend woord van een poëet. "Tour à tour douces et âpres, invitantes et perfides, les dunes ont des gaucheries d'enfant et des sauvageries de vierges. Leurs sombres manteaux de hoyats, clairsemés de fleurettes méconnues, sont pleins de surprises. Les buissons revêches et les épines bistrées s'y hérissent pour préserver les pensées naines de sacrilèges écrasements. Provocante comme la déesse antique, née comme elle d'un flot d'écume et d'un souffle de vent, cette nature vierge a des fiertés incomprises. Sa solitude est un demi sourire."

De Vlaamse duinen zijn bijzonder mooi bij De Panne en bij Klemskerke. Daar zijn ze het breedst en het rijkst begroeid. "C'est là... que leurs croupes et leurs cols endoient plus fièrement ; que leurs échines s'enfuient plus tumultueuses vers les polders, avec des effarements de troupeaux poursuivis ...".

Het winstbejag heeft de eenheid verbroken. "Sans pitié pour les amoncellements inviolés, les spéculations brutales y ont porté leurs tumultes, leurs fièvres, leurs audaces impatientes". Hij bekent het. Als voetganger waardeert hij de hinderlijke tram, maar als kunstenaar is hij kwaad op het monster dat met de stilte de vogels verjaagt. "Kunstenaars ! Gauw naar De Haan ! " roept hij uit. "Doorkruist het te voet of per ezel vóór dat de hotelwoede hier de ongereptheid vernietigd heeft". Schamper voegt hij erbij : er bestaat al een vereniging van grondspeculanten. Tussen Oostende en Wenduine komt er een park : rechte lanen, zalen, consumptietenten, bassins met academische standbeelden...

Een beetje troost vindt hij in de oude geschiedens van het Vlissegemse kruisbeeld, hem verteld door een kind van vijf jaar ("qui parlait bien le français, -chose rare").

Het kwam op de golven aangedreven, werd uit het water gehaald door de pastoor en herkend als behorend tot een bekende visserssloep waarvan de in nood verkerende bemanning tenslotte gered werd. Door dat wonderdadig beeld.

Zoals vele andere auteurs (die elkaar vaak afschrijven !) is ook Auguin hier misleid. Die cliché-legende (vgl. de wonderbare beelden of kruisen o.a. in Lombardsijde, Middel-

kerke, Damme, Assebroek, enz.) slaat op Wenduine en niet op Vlissegem waar de huidige pastoor, de heer J. Verhulst, mij duidelijk gemaakt heeft dat er in zijn kerk, gewijd aan de H. Blasius, geen miraculeus kruis vereerd wordt. In Wenduine daarentegen bestaat er een oude kruisdevotie, zeker al in 't begin van de 16de eeuw, met een Omme-gang op Pinkstermaandag. Het zgn. mirakelkruis daar dateert waarschijnlijk uit de tweede helft van de 17de eeuw (cf. Pr. Verduyn, Geschiedenis van Wenduine, 2e dr., 1960, p. 65-74).

Wenduine. Vóór de aanleg van de tram : twee groepjes huizen, een stukje dijk, een plekje om te baden. Wat E.A. illustreert door een charmante schets. Nu is het plaatsje veel belangrijker geworden. Het heeft nog indrukwekkende duinen van waarop je 56 kerktorens kunt tellen. (Hij heeft ze niet geteld, zegt hij, en ik vrees dat hij het niet gekund zou hebben). Dit staat vast, voorspelt hij : "... cette station est appelée à un développement considérable". En hij heeft zich niet vergist.

Blankenberge. Vol van herinneringen uit zijn jeugd. Het mirakel dat hier gebeurd is, verrast hem. Wie had dertig jaar geleden vermoed dat Oostende door die rivaal bedreigd zou worden ? Nergens is die metamorfose van vissersdorp tot badstad zo snel voltrokken. Dank zij de spoorweg en ondernemende hoteliers. Tot spijt van een minderheid die rust en stilte zoekt. Uit de behoefte daaraan is het primitieve Blankenberge van 1840 geboren.

Bijna een halve eeuw was het oude Blankenberge : "pour les amis du silence, de la libre allure et du bon plaisir, un paradis incomparable par sa situation splendide, par l'étendue de sa plage, par la simplicité de ses mœurs, par l'économie et la variété de ses ressources à la portée des budgets les plus humbles". Nu, vijftig jaar later, blijft er daarvan niets meer over. (Toch beweert de Blankenbergenaar Raym. Brulez in het eerste deel van zijn pittige memoires, nl. Het Huis te Borgen, Heideveld, Hasselt, 1950, p. 104 : "Borgen (= Blankenberge) was toen - nl. In 1895 het jaar van zijn geboorte - maar een gewoon vissersnest met kerngezonde bevolking").

Auguin herineert zich het Blankenberge uit 1850 (hij was toen zes jaar oud !) : "un village ensablé dans la dune ... où l'on trouvait la paix ... au grand air de l'océan, loin des trombones du kersaal et du rateau des croupiers ...".

Al in 1888 herkende hij Blankenberge niet meer. Waar toch waren die gemodelijke herbergen, vooral die ene met die genereuze baas die erop stond vóór elke maaltijd zijn cliënten te trakteren op de sappigste mosselen. Zoveel smakelijker was alles dan wat de moderne hotels nu voorschotelen. En dan lekker het duin opklauteren "où l'on ne parvenait qu'à quatre pattes, pestant, jurant, luttant des pieds et des mains, avançant d'un pas, reculant de quatre ...". Ha, verwenste gemeentebesturen die zulke beklimmingen te lastig vinden en trappen aanleggen "pour relier le village à la mer ! L'océan à l'entresol ! A-t-on jamais vu cela ?" En wat heb je met het oude duin gedaan, barbaren ? "Le sable, les chardons, les cytises, oui les cytises, où les avez-vous mis ?". Nu moeten we drie km ver lopen om in het zand te kunnen rollen !

In vogelvlucht overloopt hij - niet zonder humor - de geschiedenis van Blankenberge dat ook goed zijn deel kreeg van brand, plundering, verwoesting. Het leven hier op de Vlaamse kust tussen de 13de en de 16de eeuw beperkte zich tot : "bien boire, combattre vaillamment, réparer les désastres causés par les inondations ou les guerres ...". Grote herer, in de Blankenbergse zandgronden verdwaald, moesten in ruil voor hun behoudenis, een groot aantal kannen wijn leveren. Huidige bezoekers betalen dezelfde dure bijdragen maar in een andere vorm. Tegenover de vreemde gasten gedragen de moderne hoteliers zich even listig als hun voorouders uit de 15de eeuw die - min of meer onrechtmatig - verworven goederen soms rijkelijk betaalden met ... missen en wijwater. In zijn liefde voor het verleden is E.A. blij dat het oude stadhuis met zijn sierlijk torentje (fijn door hem getekend), niet afgebroken werd. Maar het was fout de nabij gelegen melkerij te slopen. Tot alle oude Vlaamse steden zou hij willen zeggen : "Ajoutez l'indispensable à vos vieux monuments, n'en changez jamais ni la destination ni le caractère fondamental". Hij citeert de moralist Jos. Joubert (1754-1824) : "Les monuments sont les crampons qui unissent une génération à une autre". En de gevoelige wandelaar roept uit : "Flamands, gardez les crampons ... Le cœur du peuple est tout

EDGARD AUGUIN

14. La Place du Marché, à Blankenberghe.

26. Le Casino et la digue, vers midi.

entier dans ses archives et dans ses vieux hôtels de ville".

Levendig beschrijft E.A. een typische vakantiedag in dat zomerse Blankenberge ("la ville préférée de Marie-Thérèse") door aardige tekeningen gesuggereerd. 's Voormiddags de ontwakende villa's, de drukte op markt en zeedijk. De uitgelatenheid van jonge meisjes waarvan de coiffure geïnspireerd is op die van gevierde theateractrices. Het getikketik van de stapels eetborden op de restauranttafels ("la fanfare des salles à manger"). Op het strand ("plage ... vaste dix fois comme celle d'Ostende") gewichtigdoenerij van baders en baadsters.

Onze alerte auteur onderbreekt herhaaldelijk zijn beschrijving. Hier last hij enkele bijzonderheden in over vroegere badzeden. In 1750 verbood de Blankenbergse municipaliteit, op een klacht van de bisschop, naakt of in onzedige kledij te baden of zich aldus in de stad te vertonen op straf van tien florijnen. Wie niet kon betalen ging de gevangenis in. Bij dezelfde verordening liepen even strenge straffen op : herbergiers en winkeliers die tijdens de goddelijke diensten "gewerkt" hadden, kopers in 't bezit van hun waren, chirurgijns en barbiers die geschoren hadden en de geschorenen zelf. In 1815 nieuw reglement. Om schandalen te vermijden, meestal door vreemden veroorzaakt tijdens het badseizoen, moeten de baders behoorlijk gekleed zijn : mannen met een broek, vrouwen met een hemd of met jasje en rok. Overtreders worden aangehouden. (Glunderend tekent E.A. "le costume de bain à Blankenberghe en 1750" ... een vijgeblad !). Wanneer hij de strandtenten, de badpakken en de reddingsdienst nu bekijkt, moet hij bekennen dat het schaamtegevoel en de openbare hygiëne hebben toegenomen. Maar of de zeden daarom beter zijn ? In elk geval de organisatie van de baden is indrukwekkend. "La grève déserte de 1750 est devenue l'une des plus grandes, sinon la plus grande de l'Europe. L'aspect de ses innombrables cabines rangées sur une longueur de près de deux kilomètres offre un panorama féérique beaucoup plus intéressant dans son ensemble que celui d'Ostende".

En de stad blijft zich maar uitbreiden. Belgische, Hollandse, Duitse, Engelse banken ("le monde israélite principalement") investeren in nieuwe constructies. "Les hôtels y sont solennels comme des palais et les villas étincelantes comme des chapelles ardentes".

Intussen is het middag geworden. Op het strand bereiken het gejoel en gewriemel een hoogtepunt. Kalm, in dat hysterisch gedoe, blijven de redders die naar die hoofden, ruggen, armen en benen turen. Niet één op tien baders kan zwemmen. Nagestaard, gekeurd, bewonderd lopen de jonge baadsters naar hun cabine terug. "Prenez garde", waarschuwt E.A. - "Les artistes passent, les croquis restent. Sortez victorieuses de l'épreuve et, si vous rencontrez Ars ou Guillaume, que leur crayon vous soit léger !". (Mars, alias Maurice Bonvoisin (1849-1912) kennen we al. De andere zal wel de jonge Parijzenaar Albert Guillaume zijn (geb. 1873), een humoristisch tekenaar, die werk van Courteline en Willy heeft geïllustreerd).

Nieuwe digressie. De visverkoop wordt nog aangekondigd door een belleman maar gebeurt nu niet meer op de kaai maar in de pas opgericht mijn. Met een gebaar van piëteit herinnert E.A. aan de oude Callewaert, de gebochelde belleman (tekeng), zeer populair om zijn gediensstigheid en zijn grappen. (Zo'n belleman of omroeper is in Blankenberge tot het einde van W.O. I in functie gebleven. Cf. het tweede deel van de memoires van R. Brulez, Het Pakt der Triumviren. Die eerste triumvir is nl. Julien Martijn, de zoon van de stadsomroeper).

Een attractie van de dijk is de "pier", een stevig metalen bouwwerk van 220 m bij 9 m, met een rotonde-restaurant en een muziekkiosk met 'n goed orkest (mooie tekg.).

Etenstijd. Tegen halféén gaan de badgasten aan tafel. "Le carillon enragé des hôtels" breekt los. Het strandgewoel concentreert zich nu in de eetzaal van pensions en hotels waar "la danse des ventres" begint. Anglais, Hollandais, Français, Belges, Allemands ... coalisés contre les serveurs, dans ces Babels du ventre où ils gardent ... leurs allures et leurs préférences culinaires : deux traditions de terroir natal, qui ne s'effacent jamais". En daar heb je het ! Naast onze "Parisien" beginnen drie Engelsen plots luidop te giechelen. "Le plus âgé avait accaparé une sole frite qui m'était destinée. Bien

anglais le rire. Plus anglais encore, l'accaparement". (Piep ! zei het chauvinistisch muisje).

Na de middag digereert bijna heel Blankenberge met een dutje. L'heure lourde. Daarna geraakt de dijk weer vol wandelaars. Velen slaan een partijtje lawn-tennis of croquet. En dan volgt het souper. E.A. loopt het casino binnen waar er elke avond gedanst wordt. Maar hij gaat gauw weg om aan de verleidelijke sfeer te ontsnappen. Hij zou anders te lang blijven. "... et le docteur m'a dit : soyez sage", Dat was ongetwijfeld zijn hart-ziekte waaraan Auguin (te vroeg) gestorven is.

Een wandeling naar de haven en het staketsel roept bij hem de oude "viermast" op waarvan de lantaarn in 1463 gestolen werd. Vermoedelijk door Wenduinaars. Nu zendt een vuurtoren, 22 m boven het water zijn licht 12 mijlen ver. Schilderachtig is het dok met zijn boten, masten, touwwerk en netten. Bij ebbe liggen de schuiten op het slijk. Auguin tekent een slank meisje gezeten op een lompe boot en onze romanticus krijgt ineens een voorgevoel dat de bevolking hier door contact met frivole zeden haar stoerheid zal verliezen. "Allons ! jeune fille, point de ces mèches folles sur le front ... Mieux vaut le hâle de la tempête sur ton front que la pernicieuse atmosphère de nos bars ... Fi des discoureurs à vestons clairs ! Epouse quelque gros gars à lourds sabots blancs et à veste de flanelle bleue ..."

Enkele dagen later ziet hij ze terug als bloemenverkoopstertje en wordt weer bevangen door een vage droefgeestigheid. Het schitterende moderne Blankenberge kan hem de badstad van 40 jaar geleden met zijn gezellige herberg niet doen vergeten. De cosmopolitische gasten van de hotels, waar een kamer 3 tot 15 fr per dag kost, volgens de verdieping, interesseren hem niet. Het banale amusement dat ze hier houdt, vindt men overal. "... la vraie beauté du pays, c'est l'Océan et la Dune ; non les jeux et les bals ... Je suis de ceux qui vont à la mer pour fuir les émotions de la roulette et du trente et quarante. S'il y a quelques solennités locales, processions, retraites aux flambeaux, elles me paraissent autrement curieuses dans les petites villes que dans les grandes ...".

Op twintig jaar tijd is Blankenberge totaal veranderd : mooie straten, degelijke verlichting, flinke scholen, netheid, hygiëne. In 1852 : 1456 vreemdelingen ; nu (ca 1895) : 30.000. Maar de oude vrienden van Blankenberge zien die voortdurende veranderingen aan met weemoed. Met die nostalgieke noot besluit Auguin zijn Blankenbergse wandelingen. De laatste twintig bladzijden, ook met historische prenten geïllustreerd, wijdt hij aan de grootse waterbouwkundige werken die tussen Blankenberge en Heist aan de gang zijn. Ze hebben tot doel Brugge opnieuw tot een belangrijk handelscentrum te maken.

E.A. herinnert aan het machtig verleden. In dat historisch overzicht noemt hij die West-vlaamse streek, vreemd genoeg, "pays nervien". Brugge, verbonden met het Zwin door de Reie (E.A. schrijft : Reyne) komt vroeg tot grote bloei. In de 12de eeuw wordt Damme de stapelplaats. Oorspronkelijk heet het Hondsdam dat volgens ernstige (?) vorsers (E.A. blijft weetgierig) teruggaat op de zeehonden die in de nabije Schelde voorkomen, en volgens romantici op een duivelse hond die het dijkwerk keer op keer kwam vernielen. (Ik hoef wel niet te verzekeren dat het woord "hond" hier volstrekt niets te maken heeft met Honte, de naam van de Westerschelde, een hydroniem die eigenlijk "jager" betekent en verwant is met het Eng. to hunt. Cf. J. Devleeschouwer, Nervische hydroniemen, Naamkunde, 4de jg., 1972, p. 21-25).

In de 15de eeuw teleurgang van Brugge, hoofdzakelijk door de verzanding van het Zwing. Tijdelijke oplossing door het kanaal van Damme naar Sluis. Herhaalde pogingen van Brugge om verbinding met de zee te verkrijgen. Het kanaal naar Oostende brengt geen wezenlijke heropleving. Eerst in 1890 zijn indrukwekkende plannen rijp. De werken voor die haven in Zeebrugge - dat door een zeekanaal met Brugge verbonden zal worden - aangevangen in 1895, zullen 7 jaar duren en bijna 39 miljoen fr kosten. (Hoe verstomd zou Auguin nu in Zeebrugge rondkijken, verpletterd door de omvang en de astronomische cijfers van het jongste project !).

Die zakelijke beschouwingen - waarvoor E.A. zich bijna excuseert - behandelen een ophefmakende actualiteit uit die dagen (nu voltooid verleden tijd). Ze bewijzen duidelijk de veelzijdige belangstelling van onze ingenieur, kunst- en natuurminnaar die ook historische en economische onderwerpen vlot en gevat kon uiteenzetten. En tot besluit : aan dat derde deel van "Plages belges" mag een Blankenbergse heemkundige in geen geval voorbijgaan.

G. BILLIET

ONVOLTOOID VERLEDEN TIJD...

't Gebeurde in het voorjaar van 1942, dus in volle oorlogstijd. Wij hoeven niet telkens onze mizeries van die tijd in herinnering te brengen en te herhalen voor de jeugd ; doch het gaat hier om iets anders.

Wij waren toen van plan een gewestelijke Studiekring voor heemkunde op te richten te Oostende. We overlegden de zaak met de heer A. Vervaeke en de heer Carlo Loontiens. Maar de zaak sleepte aan, deels door materiële moeilijkheden, deels door overlast van werk. Wij waren nl. toen druk bezig met psychologische studies.

In februari van 1943 eindelijk, stuurden wij het volgend schrijven aan personen, die zich op het gebied reeds verdienstelijk hadden gemaakt.

"Waarde Heer,

Wij zijn van plan een studiekring voor heemkunde op te richten te Oostende. De heer C. Loontiens verzekerde zijn volle medewerking.

Wij bedoelen hiermede het stichten, niet van een oudheidkundige kring, doch van een werkgemeenschap, waarin de studie van onze omgeving op veelzijdige manier wordt aangepakt. Ook initiatieven ter beveiliging van heemschoon en heemkunst kunnen daar van uit gaan.

Dit alles nu is slechts mogelijk door samenwerking. Mogen wij U vragen of U principieel akkoord gaat ? Mogen wij vervolgens rekenen op spoedig antwoord ?

Gelief inmiddels te aanvaarden, Waarde Heer, de uitdrukking onzer gevoelens van hoogachting."

Wij ontvingen reeds spoedig zestien enthousiaste antwoorden van personen uit de kuststreek, waaronder wij gekende namen vermelden als : C. Loontiens voornoemd, Karel Loppens, M.A. Waterschoot, Pr. Verduyn, J. Filliaert, R. Hansoul... Wij kunnen niet nalaten het antwoord van K. Loppens te vermelden :

"Ik ben gelukkig mijn medewerking te verlenen aan alle pogingen tot uitbreiding van wetenschap, en namelijk de studie der omgeving, die op zeer uitgebreide manier kan opgevat worden. Ik moet U nochtans doen opmerken dat mijne medewerking maar zal mogelijk zijn na de oorlog, aangezien ik geen papieren meer kan bekomen om te reizen ! Het belangrijkste in het stichten van zulk een studiekring : het is dat men van het begin af, de wetenschappelijke methoden volgt en streng onderhoudt ; het is het eenigste middel om ernstig werk voort te brengen. Met mijn hertelijke groeten".

(get). K. Loppens

In samenwerking met de heer Loontiens werd inmiddels een voorlopig programma samengesteld. Ook werd de uitgave van een klein bibliografisch blad voorzien, dat alle verschenen werken betreffende onze streek zou vermelden. Wij waren dus startklaar. Maar... zoals de heer Loppens reeds schreef : men diende een speciaal pas te bekomen om 5km verder te gaan. Iedereen kreeg voortaan zoveel beslomeringen, en veel tijd had men ook niet wegens al de "loperij" die de rantsoenering ons bezorgde. Wegens de moeilijke en benarde tijd, die iedereen noodgedwongen moest doormaken, geraakte ons initiatief tenslotte in de (lege) ijskast !

Karel CLYBOUW